

Pääkirjoitus 15.2.2011

Yhteistyö on tärkeää

Karjalan Liiton kolmivuotisteemaksi ehdotetaan "Karjalan Liitto - karjalaiset yhdessä". Yhteistyön teema on minulle henkilökohtaisesti mieluinen ja läheinen, ja se tulee linjaamaan lehden toimintaa jatkossa ja näkymään myös lehden sivuilla. Hyvässä yhteistyössä pystymme säilyttämään ja siirtämään karjalaisen perintömme ja perinteemme eteenpäin. Hyvän yhteistyön edellytys löytyy vanhasta sananlaskusta: "Arvaa oma tilasi, anna arvo toisellekin". Tämä johtotähti mielessämme onnistumme yhdistämään lehden sivuilla erilaiset kokemuksemme, tietomme ja taitomme lukijaa kiinnostavalla ja viihdyttävällä tavalla.

Karjalaisuus on tänä päivänä myönteistä ja ansiokasta. Silti nuorison kohdalla on niin, että heidän identiteettinsä rakentuu ensisijaisesti oman kotipaikkakunnan arvoihin ja perinteisiin. Karjalaisuus on valtava voimavara, jota kuvaillaan muun muassa sitkeytenä, yritteliäisyytenä, tilannetajuna ja tunneälynä. Tämä on perintöämme, joka kantaa läpi elämän. Sen lähteen alkaa usein oivaltaa vasta, kun ohimolla alkaa jo harmaantua. Jottei kuva Karjalasta ja karjalaisuudesta oivalusta odotellessa himmentyisi, tarvitsemme yhteistyötä, tilaisuuksia vetää nuoria heimomme piiriin ja juurtemme ääriin. Tarvitsemme suurempaa kuvaa, yhdenpitoa ja yhteistyötä myös naapurikylän ja -pitäjän karjalaisten kanssa ja myönteisiä kohtaamisia myös kotikontujen uusien asukkaiden kanssa. Kulttuurien kohtaaminen on Karjalan Liiton teema tälle vuodelle. Kohdatkaamme reilusti, suvaitsevana ja sopeutuvana.

Tähän lehteen on kantanut kortensa yli kolmekymmentä henkeä. Kiitän mahtavasta yhteistyöstä jo heti alussa ja toivon sen jatkuvan antoisana ja aktiivisena. Kiitän Riitta Reuhkala ja Jaakkiman Sanomien luotsaamisesta viimeisen kolmen vuoden aikana sekä meidän lukijoiden että lehden kustantajan Jaakkiman Seudun Perinneyhdistyksen puolesta. Toivotan hänelle myös menestystä uusissa tehtävissään.

*Illoisiin tapaamisiin niin lehden palstoilla
kuin eri tilaisuuksissakin!*

Tea Itkonen
vastaava toimittaja,
ystävällisesti palveluksessanne

Voit tilata lehden joko kesto- tai vuositilauksena, mutta myös yksittäisen irtonumeron, jos kiinnostut jostakin erityisestä artikkelista.

Lehden 2011/01 artikkelit:

s. 1
• Mitä Kalevalassa syötiin,
Leo Malinen

s. 2
• Tuasha myö tavattiin Tea
Itkonen vastaava toimittaja,
Irma Sinerkari
• Lukijan kirje:
Mummolle hautakivi,
Pekka Puputti
• Pakina: "Kiireitä?",
Leo Malinen

s. 3 Nuoret polvet
• Tutkijatohtorin kolikot
hylkivät vettä ja likaa,
Tea Itkonen

s. 4-5 Seurojen toimintaa:
• Paavolan Karjalaseuran
naiset voitokkaina runokil-
pailussa, Kerttu Tiri
• Karjalaisten kuusijuhla
Ilmajoella,
Raimo Kankaanpää
• Jaakkimalaisten seuran
syysjuhla,
Leena Vierinen
• Tampereen Karjala-seura
täytti 70 vuotta,
Veijo Sinkkonen

s. 6-7 Sukujuttuja:
• Juhana Kiiskin ja Beata
Kirveen jälkeläiset
Kerimäellä, Aili Finni

• Härkämäen Pitkästen
sukukokous, Pirkko Kallio
• Kokonniemen Sinkkoset ja
Yrjö Maunu Sprengtporten,
Börje Häyrynen
• Markku Laukkanen
täytti 60 vuotta,
Tea Itkonen
• Laukkasen juuret ovat
Jaakkimassa ja Lumi-
vaarassa,
Sisko Pörsti

s. 8
• Vuosi pojan elämässä
(21.4.1939-21.4.1940),
Reino Halonen

s. 9
• Jaakkiman Kristillisen
Opiston ensimmäinen
evakkomatka,
Pekka Ojanen

s. 10
• Kalksalokirja kirjoittaa
muistelemaan ja tallenta-
maan jatkoteoksen,
Eeva Tervo
• Suur-Jaakkimalaiset
käynnistävät kolme kyläkir-
jahanketta: Oppola, Sorola ja
Lahdenpohja, Tea Itkonen

s. 12 Kotiseutumatkat
• Lapsuuden maisemiin,
Eila ja Heikki Risku

Mitä Kalevalassa syötiin?

(osa artikkelista)

Kalevalaiset miehet rantakalan valmistuksessa. Sama perinne jatkuu tänäkin päivänä jaakkimalasiten elokuisissa kalajuhlissa.

Teksti: Leo Malinen
Kuva: Eeva Tervo

Vanhimmat ruuanlaittotaitoa käsittelevät tiedot ovat peräisin antiikin ajoilta. Runomuu-
toinen teos Hedypatheia (Hyvinvointi) on kirjoitettu n. 350 ennen ajanlaskumme alkua. Kreikkalainen runoilija Arkhestratos kuvailee teok-
sessaan matkoillaan havaitsemiaan eri kansojen ruoka-
tapoja.

Antiikin herkuista on pitkä matka Kalevalan ruokapöytiin, mutta myös meidän vanhoissa runoissamme kerrotaan muinaisesta ruokakulttuurista. Ruokaa kuvaillevat runot ovat eepoksen elävää todellisuutta. Silti ruoka ei ole saanut Kalevalaa käsittelevissä tutkimuksissa kovinkaan paljon huomiota, vaikka Kalevalan ruokalajeja valmistetaan ja syödään edelleenkin. Ruokaa ja ruuanvalmistelua on kuvattu laajimmin Pohjolan pidoista kertovassa runossa, mutta pieniä mainintoja ruoasta löytyy muistakin runoista.

Kalevalan runot ovat syntyneet siihen aikaan, kun maanviljely oli jo päässyt hyvään alkuun. Pelloista saatiin ohraa, kauraa ja sittemmin myös ruista ja vehnää. Karjanhoito, maanviljely ja ruokatalous olivat sidoksissa toisiinsa. Ruoasta kertovat runot eivät riittäisi keittokirjaksi, mutta onneksi muissakin yhteyksissä kansan ruokaan liittyviä tietoja on säilynyt.

Ruokakirjat välittävät kulinnaaristen ja gastronomisten tietojen ohella tietoa myös muusta kulttuurista, mm. elinkeinoista, tapakulttuu-

rista ja kansanperinteestä, johon ruokaperinnekin osall-
taan kuuluu.

Äidin neuvot

Ensimmäisen kerran Kalevalassa mainitaan syöminen, kun Joukahaisen äiti suostuttelee tytärtään suostumaan Väinämöisen kosintaan. Joukahainen oli luvannut sisarensa Väinämöiselle morsiameksi, vaikka tyttö oli vasta melkein lapsi. Äidin mielestä tyttö saisi olla kotona vielä pari vuotta. Tytön pitäisi pulskistua, sillä laiha ty-
töstä ei olisi mahtimiehen vaimoksi. Äiti sanoo Ainolle:

*"Elä itke, tyttöseni,
nuorna saamani, nureksi!
Syö vuosi suolaa voita;
tulet muita vuolahampi;
toinen syö sianlihoa;
tulet muita sirkeämpi;
kolmas kuorekakkaroita;
tulet muita kaunihimpi."*

Tytön pitäisi syödä suolaa voita eli sulaa voita, jotta hänestä tulisi muodoitansa vuolahampi - pyöreämpi ja pulskempi. Sianliha tekisi ty-
töstä vilkkaan ja sirkeän. Kuten tiedämme, Aino ei noudattanut äidin neuvoa, vaan taru päättyi onnettomasti.

Kuorekakat olivat venäjänkarjalaisia piiraita, joita syötiin uunissa lämmitettyyn maitoon kastettuina. Näitä piiraita sanottiin myös kalitoiksi. Vedestä ja jauhoista tehdyille ohueksi kaulitulle taikinallevulle pantiin täy-
teeksi piimineestä kermasta tehtyä rahkapuuroa ja levyn toinen puolikas käännettiin alapuolen päälle kuoreksi ja piiras paistettiin kuumassa

uunissa. Karjalaiseen ruoka-
perinteeseen kuuluu edel-
leen paljon erilaisia piiraita.

Väinämöisen kalaherkut

Kalevalassa syötiin lohta aamulla, puolenpäivän aikaan ja vieläpä illallakin. Aionon hukkumisen jälkeen tapaamme Väinämöisen kalastamassa, hän istuu veneessä ongella. Kummallisen kalan saatuaan hän ryhtyy sitä perkaamaan.

*Vyöl' on veitsi Väinämöisen,
pää hopeinen huotrasessa.
Veti veitsen viereltänsä,
huotrasansa pää hopean
kalan paistoi pannaksensa,
lohen leikkauksensa
aamuisiksi aterioiksi,
murkinaksi muruiksi,
lohisiksi lounahiksi,
iltaruouiksi isoiksi.*

Hopeapäinen puukko ker-
too Väinämöisen varakkuu-
desta. Tästä kalasta ei Väinämöinen ruokaa saanut, sillä outo kala luiskahti hänen käsistään takaisin veteen.

Rantakala keitettiin ran-
nalla, ja se on perinteisesti
miesten laittamaa ruokaa.
Keitetyn kalan kanssa syötiin
leipää, sillä ruoassa ei ollut
perunoita. Suomeen peruna
tuli vasta 1730-luvun vaiheil-
la Pommerin sodasta palaa-
vien mukana.

Kalevalan 40. runo kertoo
rantakalan keittämisestä.
Väinämöinen oli lähtenyt
Pohjolaan Ilmarisen ja Lem-
minkäisen kanssa, mutta
matkan varrella mukaan oli
tullut nuorta väkeä. Vene oli
juuttunut valtavan suuren
hauen selkään, mutta kala
saatiin pyydytyksi ja noste-

tuksi veneeseen. Väinämöi-
nen paloitteli kalan ja valitsi
keitäjän:

*"Ken on nuorin neitosista,
sepä hauki keittämähän
murkinaksi muruiksi,
kalaisiksi lounahiksi!
Kävi neiet keittämähän,
kävi kilvan kymmenenkin.
Siitä hauki keittämähän,
murkinoihan muruina.
Jäipä luita luotoselle,
kalanluita kalliolle!"*

Keitetty kala syötiin sellai-
senaan, murkinoitiin mu-
ruina, mutta varmaan myös
liemi litkittiin puukupeista,
joita pidettiin mukana pit-
killä matkoilla. Aterioinnin
jälkeen kyläiset matkalaiset
istuskelivat tai loikoilivat ran-
nalla. Väinämöinen katseli
suuren kalan leikaluita ja en-
nen pitkää syntyi kantele.

Lähde: Carelia-lehti /
Jutta von Konowin artikkeli

VINKIT:

27.2. Karjalan Liiton Val-
takunnalliset Karjalaisuus-
den ja Kalevalan päivän
juhlat Äänekoskella.

Elokuussa perinteiset
Suur-Jaakkimalaisten
rantakalajuhlat
Rantasalmella ja
Jaakkimalaisten seuran
Kalasoppatapahtuma.

Katso tarkemmin
tapahtumista.

Suur-Jaakkimalaiset käynnistävät kolme kyläkirjahanketta

Siirtokarjalaiset ovat olleet ahkeria entisten asuinsijojensa historian ja elämän tallentajia. Lukuisia pitäjänhistoria-, kylä- ja koulupiirikirjoja on julkaistu. Näin on saatu talteen ja eläväksi luovutettu ja menetetty entinen elämämpiiri ja varmistettua menneen ajan tarinoiden siirtyminen uusien sukupolvien käyttöön.

Omalla alueellamme on lumivaaralaisten toimista ilmestynyt yhdeksän kyläkirjaa, vain Tervajärvi odottaa vielä omaansa. Jaakkiman pitäjän puolella kylä oli lukumääräisesti useampia, mutta kirjoja on painettu vasta neljästä kylästä. Vielä on suuri työsarka edessä, jos kylien muistot halutaan tallentaa kirjoiksi.

Suur-Jaakkimalaisten yhdistys käynnistää nyt vuoden alkupuolella kolme kyläkirjahanketta. Jokaiseen kirjaan kootaan oma työryhmä, toimituskunta, joka tulee koostumaan kirjoittavista jäsenistä ja kylien vanhimista asiantuntijajäsenistä. Hankkeita johtaa toimittaja Tea Itkonen yhdistyksen kyläkirjatoimikunnan puheenjohtajana ja vastuullisena toimittajana.

Miksi lähdetään liikkeelle näin leveällä rintamalla? Kyläkirjojen toimittaminen on suuri työ ja tehtävä, mutta on selvää, että kirjat eivät valmistu samanaikaisesti, vaan tavoitteena on julkaista kirjat vuosien 2012-2013 aikana.

Ehdottoman tärkeää on kuitenkin käynnistää aineiston keruu ja tarinatalkoot sekä haastattelut, jotta tavoitamme vielä mahdollisimman monia kylissä lapsina ja nuorina asuneita. Uskomme,

että erillisillä toimituskunnilla pystymme viemään useampaa kirjahanketta rinnan.

Oppolan kyläkirjasta vihdoin totta

Oppolalaisia kutsutaan ensimmäisiin haastelutalkoisiin Seinäjoelle lauantaina 5.3. klo 10 alkaen Saini ja Tapio Knuuttilan kotiin Seinäjoella Sahalankatu 2A8. Kaikki asiasta kiinnostuneet ovat tervetulleita. Ilmoittautua voi Sainille puh. 0440 391 220 tai Tealle puh. 040 557 4223 tai sähköpostilla.

Otathan mukaasi jo ensimmäisellä kerralla Oppolan aineistoa: valokuvia, asiakirjoja, kirjeitä, lehtileikkeitä ja muuta kylästä kertovaa.

Niitä, jotka eivät Seinäjoelle voi tulla, mutta haluavat tulla haastatelluiksi, pyydetään ottamaan yhteyttä Teaan tai Sainiin. Haastelutalkoita voidaan järjestää myös muilla paikkakunnilla, jonne oppolalaisten on helppo koontua.

Oppola-kirjan toimituskunnan jäseniä ovat mm. Saini Knuuttila, Marjatta Pöllänen ja Jyrki Tiittanen.

Annanriutalta aukeaa näkymä yli Sorolan kylän peltojen

Tämä hanke käynnistyy tiistaina 15.3. klo 10 haastelutalkoilla Käkisalmen salissa Karjalatalolla (III kerros). Tervetulleita ovat kaikki kylästä ja kirjahankkeesta kiinnostuneet. Heti ensimmäiseen tilaisuuteen pyydetään ottamaan mukaan valokuvia ja muuta taloihin ja kylän elämään liittyvää aineistoa.

Oppolan kesäidylliä lähes 100 vuotta sitten. (lehden arkisto)

Mahtavia näkymiä Sorolan Annanriutalta. (lehden arkisto)

Myös sorolalaisia haastellaan, ja toiset haastelutalkoot on ajateltu järjestää Teuvan suunnalle, jonne asuttui kylän asukkaita sotiin jälkeen. Toimituskuntaa parhaillaan kootaan, mukaan ovat jo lupautuneet Sirpa Lassila ja Heikki Pöllänen.

Toivomme yhteydenottoa myös Teuvan suunnasta, jotta saamme järjestettyä sinne haastelutilaisuuden. Yhteyttä voi ottaa Lassilan Sirpaan puh. 09 893 218 tai toimitukseen puh. 050 440 6109.

Lahdenpohjan kirja

Jaakkiman pitäjän kirkonkylä, vuodesta 1924 alkaen Lahdenpohjan kauppa, tulee myös saamaan oman kirjansa. Työryhmää aletaan koota maaliskuussa. Toivomme kiinnostuneilta yhteydenottoja lehden toimitukseen. Hankkeen käynnistämistä lisää tietoa huhtikuun lehdessä.

Tea Itkonen

Kalksalokirjalle jatko-osa

Kalksalo-Seura ry perustettiin vuonna 2003 "sateensuojaksi" ja selkärangaksi Kalksaloon liittyville projekteille. Seuramme sääntöjen mukaan pyrimme mm. keräämään ja arkistomaan Kalksaloa ja sen asukkaita koskevaa tietoutta hankkimalla kirjoituksia, valokuvia ja muuta aineistoa, keräämällä sukumuistoja ja suorittamalla sukututkimusta sekä saattamalla nämä jäsenten tietoon.

Säännöissä mainitaan tarkoituksena edistävää julkaisu-toimintaa. Kirja Kalksalo kylä Lumivaarassa ilmestyi heti vuonna 2003.

Kaikki tuolloin saamamme aineisto ei mahtunut kirjaan. Monet eivät silloin tienneet hankkeesta ja olivat kirjaan lukiessaan huomanneet, miten paljon olisi asioita, joista kirjassa ei kerrota. Saimme tietoa uusista henkilöistä,

heidän sota-ajan kokemuksesta, lähdöstä evakkoon, palaamisesta takaisin kotiin ja uudesta, lopullisesta lähdöstä "vieraille veräjille". Päätimme tehdä kirjallemme jatko-osan.

Kirjatoimikunnan puheenjohtaja Risto Viitanen kertoi työn olevan noin puolessa välissä. Lukemattomia puhe-linsoittoa on soiteltu, nau-rettu ja lähes itketty, mutta yhdessä on iloittu yhteydestä tuntemattomienkin kalksalolaisten kanssa. Monet yli 90 täyttäneet kalksalolaiset ovat kirjoittaneet tarinansa muistellen mm. Laatokkaan hukkuneita omaisiaan sekä sitä hetkeä, kun koti oli jätettävä lopullisesti.

Kaikki yhteydenotot ovat olleet hyvin antoisia. Mekin, jotka emme ole omakohtaisesti kokeneet noita tapahtumia, olemme muistelleet käyntejämme Kalksalossa.

Kalksalon Uimosenrantaa Eeva Tervon batiikkityönä.

Lukuisat kirjoitukset, valokuvat, piirroksot ja maalaukset ovat syntyneet kotiseutumatkosten inspiroimana. Harras toive olisikin, että nuori ikäpolvi kirjan välityksellä kiinnostuisi ja kyselisi sukunsa juurista heiltä, jotka vielä ovat keskuudessamme.

Uusi kirja on vasta valmis-

tumassa, joten jokaisella halukkaalla on vielä mahdollisuus lähettää sekä tarinoita että valokuvia. Soita, kirjoita tai lähetä sähköpostia Risto Viitaselle, Kurjentie 35, 04320 Tuusula, 050-4685 597, ristota.viitanen(at)luukku.com

Eeva Tervo

Jaakkiman Kristillisen Opiston evakkomatka

Luin nro 2/2010 Jaakkiman Sanomista jutun, jossa kerrottiin Jaakkiman Kristillisen Opiston vaiheista 80-vuoden ajalta. Tiesin, että naapurin emäntä Annikki Marttunen oli nuoruudessaan opiskellut kyseisessä opistossa ja siksi näytin tätä lehtijuttua hänelle. Luettuaan jutun, hän sanoi, että tästähän puuttuu se vaihe, kun opisto oli evakossa Heinolassa. Kiinnostuin tästä ja aloinkin kysellä tarkempia yksityiskohtia kyseisestä ajasta.

Lukukausi 1939-1940 jäi talvisodan alkamisen takia pahasti kesken ja lopulta kokonaan väliin. 1940 Moskovassa solmittu ns. välirauhassa opisto jäi Neuvostoliiton alueelle ja tästä alkoi sen "evakkomatka". Kesällä 1940 löytyi Heinolasta paikka, josta nopealla aikataululla järjestyi tarvittavat opetustilat, sekä sisäoppilaitoksen vaatimat majoitustilat niin tytöille, kuin pojille. Lukukausi 1940-1941 vietiin kokonaisuudessaan päätökseen Heinolassa. Tämä Heinolan aika on hyvin Marttusten mielessä, koska Annikin tuleva mies, Aate Marttunen opiskeli opistossa tuolla kyseisellä Heinolan jaksolla.

Talo, jossa opisto toimi, rakennettiin 1891 Heinolan V.P.K:n toimitaloksi. 1910-luvulla yhdistys joutui taloudellisiin vaikeuksiin ja kiinteistöt myytiin Heinolan kaupungille. Sotiin saakka tiloissa toimi Heinolan Seurahuone. Jatkosota alkoi kesäkuussa 1941 ja ilmeisesti tämän takia uutta lukukautta ei syksyllä enää aloitettu. Ehkä oletettiin, että syksyllä päästään jo aloittamaan Jaakkimassa. Näin ei kuitenkaan käynyt ja lukuvuosi 1941-1942 jäi taas väliin.

1942 sotatilanne oli edennyt niin, että Jaakkimaa hallitsivat taas suomalaiset isännät. Niinpä syksyllä 1942 Jaakkiman Kristillinen Opisto aloitti uuden kurssin Jaakkimassa. Heinolan aika oli ohi. Tällä uudella lukukaudella, 1942-1943, aloitti myös Annikki Punakallio (tuleva Marttunen). Niin Aatella Heinolassa, kuin Annikilla Jaakkimassa olivat samat opettajat, jotka he hyvin muistavat. Johtajana toimi Matti Tuovinen, johtajattarena Aura Latvus, talousopettajana Dagmar Kotiranta, käsityöopettajana Iida-Leena Laapotti, sekä kudonnan opettajana Ester Reijonen.

Syyskuussa 1944 jaakkimalaiset olivat jälleen evakkomatalla. Näin myös Jaakkiman Kristillinen Opisto, joka sen jälkeen löysi paikan Lemiltä.

Pekka Ojanen

Heinolan Vapaan Palokunnan talo otti opiston suojiinsa talvisodan evakossa. (kuva Marttunen)

Toimintaa Lumivaarassa silloin ennen

Ihalan nuorisoseura

Seura perustettiin vuonna 1905 ja on ollut toiminnassa siitä lähtien yhtäjaksoisesti ja toimii tänäkin päivänä. Ihalan nuorisoseuran historiikin toimitti Tapio Nikkari seuran täyttäessä 100 vuotta vuonna 2005. Kirjaa on vielä muutama kappale jäljellä ja sitä myy Etelä-Suomen Lumivaaralaiset ry.

Aarno Kaartinen

Ihalan vahvat tytöt ottelivat köydenvedossa Tyrjän tyttöjä vastaan. Kuvassa Sylvi Heinonen, Hilja Meronen, Tyyne kukko, Laina Hirvonen, Helmi Muroke, Liisa Niemi, Vieno Varonen.